

YOSHLAR DUNYOQARASHIDA OILAVIY QADRIYATLAR VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MASALALARI

Yusupaliyev Orzumurod Odilovich

Guliston Davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

orzumurodyusupaliyev@gmail.com

Tel: +998 95 814 0807

<https://orcid.org/0009-0003-0446-7652>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tezisdagi zamonaviy O'zbekiston yoshlarining dunyoqarashida oilaviy qadriyatlarning tutgan o'rni va ularning milliy o'zlikni anglash jarayoni bilan bog'liqligi sotsiologik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda globallashuv sharoitida oila institutining transformatsiyasi, yoshlarning nikohga bo'lgan munosabati va "avlodlararo muloqot" muammolari keng yoritilgan. Shuningdek, milliy o'zlikni anglashning tarkibiy qismlari sifatida oilaviy an'analarning ahamiyati empirik ma'lumotlar asosida isbotlangan.

Kalit so'zlar: Oilaviy qadriyatlar, milliy o'zlik, ijtimoiy ong, yoshlar sotsiologiyasi, nikoh motivatsiyasi, avlodlararo vorislik, ma'naviy identiklik, oila transformatsiyasi, ijtimoiy barqarorlik.

Har bir millatning o'ziga xosligini belgilovchi eng muhim ijtimoiy institut — bu oiladir. Yoshlar dunyoqarashida oilaviy qadriyatlarning shakllanishi shunchaki shaxsiy hayot masalasi emas, balki milliy o'zlikni anglashning fundamental asosi hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida oila — milliy qadriyatlar saqlanadigan va avlodlardan avlodga o'tkaziladigan "ijtimoiy laboratoriya" vazifasini o'taydi. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligining 2024-2025 yillardagi demografik hisobotlariga ko'ra, mamlakatimizda har yili o'rtacha 250-280 mingdan ortiq yangi oilalar shakllanmoqda. Bu raqamlar yoshlar hayotida oila qurish masalasi hamon ustuvor qadriyat ekanligini ko'rsatadi. Biroq, sotsiologik nuqtai nazardan qaraganda, yoshlarning oilaviy qadriyatlarga bo'lgan yondashuvda "miqdoriy barqarorlik" bilan birga "sifat transformatsiyasi" ham kuzatilmoqda. Milliy o'zlikni anglash jarayoni bevosita oilada olingan tarbiya va undagi qadriyatlar tizimi bilan bog'liq bo'lib, bugungi yoshlar ushbu tizimni zamonaviy dunyoqarash prizmasi orqali qayta tahlil qilmoqdalar.

Sotsiologiyaning klassik nazariyalari, xususan, Talcott Parsonsning "funktionalizm" nazariyasi oilani jamiyatning barqarorligini ta'minlovchi asosiy blok sifatida ko'radi. O'zbek yoshlari ongida oila — bu nafaqat ijtimoiy status, balki "psixologik himoya" va "iqtisodiy tayanch" markazidir. Tadqiqotimiz doirasida 100 nafar oliy ma'lumotli yoshlar o'rtasida o'tkazilgan "Oila va milliy identiklik" so'rovnomasining natijalari bu fikrni tasdiqlaydi. So'rovnomaning "Siz uchun oilaning asosiy vazifasi nimadan iborat?" degan savoliga respondentlarning 65 foizi "milliy an'analarni davom ettirish

va farzand tarbiyasi" deb javob bergan bo'lsa, 25 foizi "shaxsiy baxt va xavfsizlik" variantini tanlagan. Bu ko'rsatkich yoshlar ongida oila hamon kollektivistik (milliy) va individualistik (shaxsiy) maqsadlarni birlashtiruvchi maskan ekanligini anglatadi. Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, yoshlar o'rtasida nikohdan ajralish holatlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ajrimlarning 30-35 foizi aynan "dunyoqarashlarning mos kelmasligi" va "oilada ichidagi an'anaviy munosabatlarning zamonaviy talablarga javob bermasligi" bilan bog'liq. Bu esa yoshlar ongida milliy o'zlikni anglash va oilaviy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlash naqadar muhimligini ko'rsatadi.

Virtual makon va raqamli madaniyat yoshlarning oilaviy qadriyatlari transformatsiyasiga bevosita ta'sir o'tkazmoqda. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlarda "mukammal oila" (perfect family) imidjining targ'ib qilinishi yosh kelin-kuyovlarning ongida yangicha sotsial kutuvlarni shakllantirmoqda. TikTok va Instagram kabi platformalarda milliy oilaviy an'analarni (masalan, choy uzatish, qaynonaga hurmat, oilaviy hasharlar) "zamonaviy va estetik" tarzda namoyish etayotgan bloggerlar soni ortib bormoqda. Bu holat yoshlar ongida milliy o'zlikni anglashni "eskicha" tushunchadan "modern" tushunchaga aylantirmoqda. So'rovnomamizning "Ijtimoiy tarmoqlar sizning oilaviy qarashlaringizga ta'sir qiladimi?" degan savoliga yoshlarning 52 foizi "ijobiy ta'sir qiladi, yangi bilimlar olaman" deb javob bergan bo'lsa, 15 foizi "an'anaviy qarashlarimga zid keladi" deb hisoblaydi. Bu raqamlar raqamli makonning oilaviy qadriyatlar transmissiyasidagi o'rni oila a'zolarining bevosita o'gitidan ko'ra ustunroq bo'lib borayotganini ko'rsatuvchi muhim indikatoridir.

Milliy o'zlikni anglash masalasi oilada til, din va urf-odatlarining saqlanish darajasi bilan o'lchanadi. Sotsiologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, yoshlar ongida milliy o'zlikni anglash "umumiy tushuncha"dan "shaxsiy mas'uliyat" darajasiga o'tmoqda. Bugungi yosh ota-onalar farzandlariga nafaqat milliy qadriyatlarni, balki ularni dunyo miqyosida raqobatbardosh qiladigan ko'nikmalarni ham oilada berishga intilmoqdalar. Bu holat fanda "madaniy kapita"ning shakllanishi deb ataladi. Statistika agentligining ta'lim va oila munosabatlariga oid raqamlari shuni tasdiqlaydiki, onasi oliy ma'lumotli bo'lgan oilalarda milliy qadriyatlar bilan birga zamonaviy fan-texnikaga qiziqish 40 foizga yuqoriroqdir. Bu esa milliy o'zlikni anglashning zamonaviy modeli — bu "milliy negizda zamonaviy taraqqiyot" ekanligidan dalolat beradi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, yoshlar dunyoqarashida oilaviy qadriyatlar va milliy o'zlikni anglash masalalari dinamik transformatsiya bosqichida turibdi. Ushbu jarayon an'analarning inqirozi emas, balki ularning "yashab qolish" va yangi avlod tiliga moslashish mexanizmidir. Sotsiologik tadqiqotlarimiz natijasi shuni ko'rsatadiki, yoshlar uchun oila hamon muqaddas, biroq uning ichki munosabatlari demokratlashib, shaxs erkinligi bilan uyg'unlashib bormoqda. Milliy o'zlikni anglash esa oilada shakllanadigan va jamiyat taraqqiyotini belgilaydigan eng asosiy ma'naviy omil bo'lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi". — T.: Tasvir, 2022.
2. Bekmurodov M. "Oila sotsiologiyasi: zamonaviy yondashuvlar". — T.: Fan, 2023.
3. Karimov B.R. "Yoshlar ijtimoiy ongi va milliy o'zlik". — T.: Universitet, 2024.
4. Giddens A. "The Sociology of Family". — Cambridge: Polity Press, 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi to'plamlari (2024-2025).
6. Sotsiologik tadqiqotlar va prognozlash markazi hisobotlari, 2025.

